

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

نقش آمریکا در تخریب محیط زیست

پژوهش
تخریب
معاونت سیاسی
صدا و سیما

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مرتضی هوشیار

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲	□ مقدمه .....
۳	□ وضعیت محیط زیست جهان در دوران معاصر .....
۴	□ کارنامه محیط زیستی آمریکا .....
۴	۱/ سوداگری نظامی .....
۵	۲/ انتشار گازهای گلخانه‌ای .....
۶	۳/ مخالفت با پیمانهای محیط زیستی .....
۶	- پیمان کیوتو .....
۶	- کنوانسیون تغییرات اقلیم .....
۷	- اجلاس پتسدام آلمان .....
۷	- توافق اقلیمی پاریس .....
۷	۴/ حمایت از دولت‌های جنگ افروز و یا گروه‌های تروریستی و مخرب محیط زیست .....
۸	□ سهم آمریکا در تخریب محیط زیست خاورمیانه .....
۱۰	الف / عراق .....
۱۰	ب/ افغانستان .....
۱۱	□ سخن آخر .....

پژوهش
تشریحی
مقاومت
سازشی
سدا و سها

درک انسان از محیط زیست و تاثیر متقابل آن در حیات انسانی؛ آدمی را واداشت که در زمینه حفاظت از محیط زیست خود و جهان کوشا باشد. خصوصا اینکه فهم و درک یادشده نیز در برخی ادیان بزرگ الهی همچون اسلام از ابتدا - و چهارده قرن پیش از اولین تلاش‌های بشری در قرن بیست میلادی - تأیید شده است. تاریخ شهادت می‌دهد که آموزه‌های دین مبین اسلام و توصیه‌های پیامبر مکرم اسلام و ائمه اطهار (ع) همواره بر رعایت حقوق آب، خاک و حیوانات تأکید داشته تا جایی که پیامبر اسلام (ص) در روز فتح مکه در دستورالعملی که آن را در اختیار جنگاوران مسلمان قرار می‌دهد رعایت حقوق یادشده را در کنار حقوق انسانی که بعدها در قالب حقوق غیر نظامیان، اسرا، پناهندگان و ... در کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ شاهد هستیم؛ تأکید می‌کند.

اما تاریخ معاصر اولین نگاه جدی بشر به حقوق محیط زیست را در اولین کنفرانس جهانی محیط زیست در استکهلم در سال ۱۹۷۲ می‌داند. با وجود گذشت بیش از چهل سال از کنفرانس یادشده و افزایش آگاهی انسانی به مقوله محیط زیست و تاثیرات فاجعه بار تخریب آن ولی متأسفانه بسیاری از شاخص‌های مهم در این زمینه ناامید کننده است. بی‌تردید یکی از علل اصلی این وضعیت ناگوار همانا رفتار برخی دولت‌ها است که همواره به طور مستقیم یا غیر مستقیم بردامنه تخریب محیط زیست می‌افزاید. واقعیت‌های موجود نشان از این دارد که دولت جنگ افروز آمریکا با سیاست‌ها و اقدامات خود نقش مهم و بسزایی در تخریب محیط زیست بازی می‌کند.

در ذیل تلاش شده با استناد به اطلاعات و آمار موجود اصلی‌ترین اقدامات تخریبی زیست محیطی دولت آمریکا مرور اجمالی شود.

□ وضعیت محیط زیست جهان در دوران معاصر

در دو قرن اخیر تغییرات شگرفی در زندگی بشر ایجاد شده، اما متأسفانه این تغییرات به بهای تخریب محیط زیست صورت گرفته است. در عصری که بشر، از پیشرفت‌های تکنولوژیکی، علمی، آموزشی، بهداشتی و رفاهی خود سرمست است، داشتن محیط زیست سالم و خالی از آلودگی، برایش به صورت آرزو درآمده است. آسایش به وجود آمده در سایه پیشرفت فن آوری به بهای تخریب محیط زیست بوده که نتیجه آن از دست رفتن آرامش بشر است و این در حالی است که انسان برای داشتن زندگی سعادت‌مندانه به آسایش و آرامش همزمان نیاز دارد. با این روند تخریب محیط زیست آینده بشر نیز در خطر قرار گرفته است. آلودگی آب، خاک و هوا، تشعشعات رادیواکتیو و الکترو مغناطیسی، آلودگی صوتی و غیره، همگی باعث بروز بیماری‌های جدید و خطرناک و انواع عفونت‌ها و سرطان‌ها شده و سلامت روانی انسان‌ها را به مخاطره انداخته است. به جز این موارد، مصرف منابع به ویژه منابع تجدید ناپذیر مانند: سوخت‌های فسیلی و مواد معدنی، توسعه را نیز به ویژه برای کشورهای جهان سوم با آینده‌ای تاریک مواجه نموده است. از نظر آلودگی هوا میزان گاز کربنیک موجود در جو نسبت به سال ۱۸۹۰ بیش از ۱۷۰ برابر شده، متوسط دمای کره زمین در طی این دوره حداقل یک درجه سانتیگراد افزایش یافته که اثرات مخرب زیادی روی گیاهان و جانوران داشته و منجر به پدیده‌هایی مانند تغییرات شدید آب و هوایی موسوم به النینو و طوفان کاترینا شده و اکسیژن موجود در هوا حدود بیست و پنج صدم درصد کاهش یافته است. ذخایر سوخت‌های فسیلی در بهترین حالت حداکثر تنها برای ۵۰ سال آینده کافی است. نتیجه اقدامات بشر برای حیوانات و گیاهان نیز فاجعه بار بوده، صدها گونه جاندار تنها در ۷۰ سال اخیر منقرض شده‌اند. در این بین کشورهای آمریکا، چین، اتحادیه اروپا، برزیل، ژاپن، آلمان و روسیه جزو بزرگ‌ترین تولیدکنندگان گازهای گلخانه‌ای هستند.^۱

یک تحقیق نشان می‌دهد که آلودگی محیط زیست سالانه بیشتر از جنگ انسان‌ها را از پا درمی‌آورد. حوادث فاجعه‌بار و گرسنگی‌های گسترده نیز خسارات اقتصادی هنگفتی در پی دارند. قریب به نصف این مرگ و میر جمعی تنها در دو کشور اتفاق می‌افتد طبق یک تحقیق که در مجله طبی "لنست" انتشار یافته است، آلودگی هوا به تناسب مصرف دخانیات (کشیدن سیگار)، گرسنگی و یا فاجعه‌های طبیعی، هر سال انسان‌های بیشتری را از پا درمی‌آورد. بر اساس این تحقیق عامل مرگ یک ششم از ۹ میلیون نوزاد نارس که در سال ۲۰۱۵ مرده‌اند، بیماری‌ها مرتبط با زهر توکسین موجود در آب و هوا بوده است. یافته‌های علمی مجله لنسرت همچنین حکایت از این دارد که بی‌توجهی عمدی بلکه انصراف دولت آمریکا از برنامه‌های انرژی پاک، افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای را در پی داشته که همین امر موجب شده آمریکا به بزرگترین آلوده کننده محیط زیست تبدیل شود.^۲

^۱ تاریخچه و وضعیت محیط زیست ایران و جهان / ۱۳۹۷

^۲ دویچه وله ۲۰۱۷/۱۰/۲۰

□ کارنامه محیط زیستی آمریکا

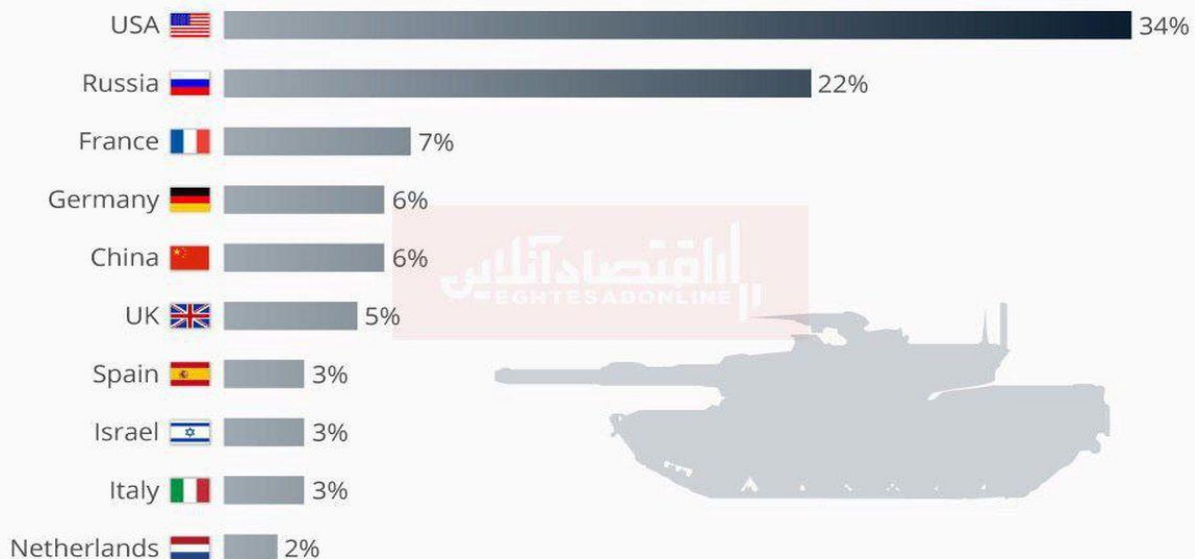

۱ / سوداگری نظامی

آمریکا در تخریب محیط زیست، بدترین شناسنامه را دارد که در این راستا می‌توان به سوداگری دولت آمریکا در زمینه نظامی و تولید جنگ‌افزار اشاره کرد.

درآمد حاصل از فروش جنگ افزارهای آمریکایی به کشورهای غرب آسیا در حال افزایش است و سیاستمداران آمریکایی می‌کوشند تا با جنگ افروزی در منطقه فروش تجهیزات نظامی کشورشان را رونق ببخشند و به نظر می‌رسد ترامپ اکنون بزرگ‌ترین تجارت خود با عنوان "مرگ" را در غرب آسیا به راه انداخته است. طبق آمار ارائه شده در خصوص بزرگ‌ترین صادرکنندگان اسلحه در جهان بین سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸، آمریکا در صدر این لیست قرار گرفته است.

کشورهایی که بیشترین میزان صادرات اسلحه را داشته‌اند (۲۰۱۴ تا ۲۰۱۸)

بر این اساس یکی از عوامل اصلی تولید سلاح در جهان، آمریکا است و به اذعان برخی مقامات وزارت دفاع این کشور، فعالیت کاری و تامین مخارج زندگی مردم در سه ایالت مهم آمریکا یعنی کارولینای شمالی، اوهایو و ماساچوست به فروش جنگ‌افزارهای نظامی تولیدی وابسته است. بانک جهانی در پایان سال ۲۰۱۸ میلادی با انتشار یک گزارش از وضعیت درآمد کشورهای جهان، اعلام کرد بیش از ۱۶,۴ درصد از نظام اقتصادی آمریکا به ساخت و فروش جنگ افزار وابسته است و بدون تولید سلاح، بخش قابل توجهی از درآمدهای دولت آمریکا بر باد خواهد رفت. همچنین آخرین گزارش مالی آپک (سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا و اقیانوسیه) از وضعیت تبادلات تجاری در منطقه غرب آسیا نشان می‌دهد غرب آسیا بزرگ‌ترین بازار برای مصرف سلاح‌های تولید آمریکا است، بیش از ۴۹ درصد همکاری‌های اقتصادی آمریکا با کشورهای غرب آسیا صورت می‌گیرد و منفعت فروش سلاح به کشورهای عربی در این منطقه برای آمریکا بسیار زیاد است و برای توسعه اقتصادیش حیاتی است. آژانس همکاری امنیت دفاعی پنتاگون نیز در اواخر سال مالی ۲۰۱۸ میلادی اعلام کرد که صادرات تجهیزات نظامی و جنگ افزار از آمریکا به کشورهای خاورمیانه در این سال به بیش از ۵۷ میلیارد و ۷۱۰ میلیون دلار رسیده است. گمانه زنی‌ها و آمار نهادهای اقتصادی بین‌المللی نشان می‌دهد، عربستان سعودی بزرگ‌ترین مشتری تجهیزات نظامی و جنگ افزارهای آمریکایی است و هر سال بیش از ۱۸ درصد از تسلیحات نظامی تولیدی آمریکا با ارزشی بالغ بر ۱۰ میلیارد دلار به این کشور صادر می‌شود.^۱

۲/ انتشار گازهای گلخانه‌ای

گازهای گلخانه‌ای یکی از بلایای خودساخته بشر است که باعث گرم شدن زمین، تغییر وضعیت اکولوژیکی آن و وقوع سیل‌ها، طوفان‌ها، گرد و غبارها و ناپایداری‌های بزرگ جوی می‌شود. در این میان قدرت‌های بزرگ توجهی به اهمیت این خطر نداشته و روز به روز بر فعالیت‌های تخریبی خود می‌افزایند. به اذعان کارشناسان، میانگین درجه حرارت آب و هوای کره زمین در قرن گذشته در هر سال ۰,۶ درجه سانتی‌گراد افزایش یافته است که بخش اعظم این افزایش به دلیل افزایش سطح تولید گازهای گلخانه‌ای در بخش‌های مختلف صنعتی و به خصوص نظامی آمریکا است. بنا به آمار موجود آمریکا به تنهایی بیش از ۲۵ درصد گازهای گلخانه‌ای جهان را تولید می‌کند اما این مقدار نیز هنوز نتوانسته عطش حاکمان این کشور برای تخریب محیط زیست کره زمین را فرونشاند. با این وجود دولت آمریکا بدون در نظر داشتن عواقب شدید این رویدادها همچنان به عدول از قوانین بین‌المللی زیست محیطی و سنگ اندازی در مسیر تلاش کشورهای دیگر برای کاهش هماهنگ اعمال تخریبی ادامه می‌دهد.

اما این تمام داستان نیست بلکه سیاست‌ها و اقدامات دولت آمریکا در زمینه نظامی به قدری در تخریب محیط جهانی نقش مهمی دارد که برخی از دانشمندان و حتی شخصیت‌های سیاسی منصف آمریکایی دولت این کشور را بزرگترین آلوده کننده بلکه بزرگترین مخرب محیط زیست جهانی می‌دانند. به گفته این‌ها ارتش آمریکا از رعایت هرگونه قانونی در جهت حفظ و حمایت از محیط زیست معاف است. بنا به گفته سارا فلوندرز (Sara Flounders) که از دبیران حزب جهانی کارگران است؛ "با هر معیاری که بسنجیم، پنتاگون بزرگترین سازمان مصرف کننده محصولات نفتی و انرژی در جهان است و در عین حال از تمامی موافقت‌نامه‌های بین‌المللی در مورد شرایط آب و هوا نیز معاف است". بر اساس گزارش‌های رسمی، ارتش آمریکا روزانه ۳۲۰۰۰۰ بشکه نفت مصرف می‌کند؛ در نتیجه باید گفت ارتش آمریکا تولید کننده عمده دی اکسید کربن است که به گاز گلخانه‌ای معروف است. پرفسور ساندر یکی دیگر از منتقدین اقدامات تخریبی زیست محیطی دولت آمریکا با تاکید بر این نکته که ارتش آمریکا بزرگترین دشمن محیط زیست است اضافه می‌کند: دولت بوش با

^۱ خیرگزاری ایما ۹۸/۱۱/۱۵

خودداری از پذیرش پیش شرط توافق نامه کیوتو برای کاهش اقدامات تخریبی زیست محیطی از جمله جنگ و درگیری؛ با تصویب کنگره آمریکا ارتش این کشور را از هرگونه کاهش مصرف انرژی یا تدابیر مربوط به آن معاف کرد.^۱

بر اساس تحقیقات آزمایشگاه واتسون دانشگاه براون؛ ارتش آمریکا یکی از بزرگترین آلوده‌کنندگان در طول تاریخ است که بیش از بیشتر کشورهایی با اندازه متوسط سوخت مایع مصرف کرده و گازهای گلخانه‌ای مخرب محیط زیست منتشر می‌کند. اگر ارتش ایالات متحده را با کشورها مقایسه کنیم، بزرگترین منتشر کننده گازهای گلخانه‌ای در جهان قرار می‌گیرد. این بدان معناست که ارتش آمریکا بیشتر از ۱۴۰ کشور جهان گازهای گلخانه‌ای تولید می‌کند. بر اساس اطلاعات موجود در سال ۲۰۱۷ ارتش این کشور مسئول تولید در حدود ۲۵ هزار تن دی اکسید کربن حاصل از سوزاندن سوخت بوده است.^۲

۳/ مخالفت با پیمان‌های محیط زیستی

- پیمان کیوتو

در دسامبر ۱۹۹۷ نمایندگان بیش از ۱۶۰ کشور جهان برای متوقف کردن روند گرم شدن کره زمین و آثار مخرب آن، با هدف موظف ساختن کشورها به کاهش تولید گازهای گلخانه‌ای؛ پیمان کیوتو را تصویب کردند. بر اساس این پیمان، ۳۶ کشور صنعتی جهان موظف شدند که تا سال ۲۰۱۲ میزان تولید گازهای گلخانه‌ای خود را به طور میانگین به ۵ درصد پایین‌تر از میزان تولیدی در سال ۱۹۹۰ برسانند. اما آمریکا با این پیمان و محتوای آن برای کاهش تولید گازهای گلخانه‌ای مخالفت کرد. و در نتیجه جورج دبلیو بوش، رئیس جمهوری وقت آمریکا عدم حمایت خود از پیمان کیوتو را اعلام کرد.^۳

- کنوانسیون تغییرات اقلیم

علاوه بر پیمان کیوتو کنوانسیون‌های بین‌المللی دیگری نیز وجود دارند که آمریکا و دیگر کشورهای صنعتی را ملزم به کاهش گازهای گلخانه‌ای دانسته‌اند. برای مثال کنوانسیون تغییرات آب و هوایی با نام رسمی کنوانسیون ساختاری سازمان ملل درباره تغییرات اقلیم، در سال ۱۹۹۲ در اجلاس "ریو" تصویب شد که در خصوص محیط زیست و توسعه جهانی بود. بر اساس آن کشورهای عضو مسئولیت‌های مشترک اما در عین حال متمایز و متفاوتی بر عهده دارند. اساسی‌ترین الزام در این کنوانسیون برای کشورهای توسعه یافته عبارت است از برگرداندن سطح انتشار گازهای گلخانه‌ای توسط آنها به سطح سال ۱۹۹۰ و تثبیت تولید این گازها در این سطح. اما این کنوانسیون نیز با عدم توجه آمریکا و کشورهای صنعتی روبرو شد.

^۱ مشرق نیوز ۹۱/۰۱/۱۶

^۲ خبرگزاری برنا ۹۸/۰۴/۱۱

^۳ ایسنا ۸۰/۰۵/۰۳

- اجلاس پتسدام آلمان

آمریکا در سال ۲۰۰۷ نیز از پیوستن به برنامه گروه جی ۸ + ۵ که در زمینه‌ی مقابله با گرم شدن آب و هوای کره زمین تدوین شده بود خودداری کرد. طی این اجلاس در آلمان که وزرای محیط زیست هشت کشور بزرگ صنعتی به اضافه‌ی پنج کشور چین، مکزیک، هند، برزیل و آفریقای جنوبی گرد هم آمده بودند وزرای محیط زیست آمریکا و نیز چین، با اقدامات هماهنگ برای کاهش گازهای گلخانه‌ای مخالفت کردند. این در حالی است که تمامی وزرای محیط زیست به خوبی می‌دانستند که آمریکا بیش از همه‌ی کشورها محیط زیست جهان را آلوده می‌کند و چین نیز تا رسیدن به سطح آمریکا تخریب محیط زیست کره زمین راه زیادی در پیش ندارد!

- توافق اقلیمی پاریس

توافق پاریس که با نام پیمان پاریس نیز شناخته می‌شود، ذیل چارچوب پیمان‌نامه سازمان ملل در تغییر اقلیم در رابطه با کاستن از انتشار گازهای گلخانه‌ای، سازگاری و امور مالی درج شده و اجرای آن از سال ۲۰۲۰ آغاز شده است. متن توافق یادشده؛ از سوی نمایندگان ۱۹۵ کشور در کنفرانس تغییر اقلیم ۲۰۱۵ سازمان ملل متحد در پاریس مذاکره و با اجماع در ۱۲ دسامبر ۲۰۱۵ تصویب شد. اما آمریکا جزو معدود کشورهایی است که از پیوستن و اجرای آن خودداری کرده است.^۲

۴/ حمایت از دولت‌های جنگ افروز و یا گروه‌های تروریستی و مخرب محیط زیست

جنگ و محیط زیست دو مفهوم جدایی ناپذیرند، هرکجا نامی از جنگ به میان آمده، تخریب محیط زیست به عنوان تهدیدی طولانی مدت در ادامه آمده تا آیندگان و نسل‌های بعد هم با لمس آن جزیی از قربانیان جنگ لقب بگیرند. جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، جنگ آمریکا و عراق، جنگ عراق و کویت و بمباران سردشت و اشنویه از نمونه‌های بارز خسران طبیعت به دست بشر هستند. ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ تعداد ۱۹۲ فروند هواپیمای جنگنده نیروی هوایی ارتش عراق به داخل خاک ایران یورش آوردند. در این جنگ صدام حسین با نقض پروتکل ۱۹۲۵ ژنو، برای نخستین بار در تاریخ جنگ‌ها، از سلاح شیمیایی علیه غیر نظامیان و علیه محیط زیست استفاده کرد. خوزستان و تالاب‌های اطراف از جمله قربانی‌های این جنگ شدند. این استان که حالا هر ساله با پدیده گرد و غبار دست و پنجه نرم می‌کند روزگاری زیر آتش بمباران جان می‌داد. آب، خاک و هوای خوزستان آسیب دید تا حالا در صف آلوده‌ترین استان‌های دنیا قرار بگیرد. خشک شدن تالاب‌های هورالعظیم یا هورالهویزه، بیابان زایی، از بین رفتن خاک حاصلخیز و نابودی پوشش گیاهی از جمله اثرات جبران ناپذیر جنگ تحمیلی بوده است. خشک شدن هورالعظیم یکی از دلایل اصلی گرد و غبار در منطقه جنوب شناخته شده که در دوران جنگ کم آبی شدیدی را از سمت کشور همسایه عراق متحمل شده است. کارشناسان معتقدند: «گرد و غبار یکی از آثار جنگ است که کشور ما را درگیر خود کرده است و روزانه شاهد افزایش این پدیده هستیم. کمی آنطرف‌تر که به آب‌های آزاد جنوب کشور منتهی می‌شود؛ رژیم بعثی صدام با حمایت‌های همه جانبه غرب به ویژه آمریکا از انواع جنگ افزارهای مجاز و ممنوعه در خلیج فارس استفاده کرد که نتیجه آن تخریب گسترده محیط زیست از طریق نشت نفت از چاه‌های نفتی و آلودگی گسترده در آب و خاک و هوا بود. غرب کشور نیز زخم انواع سلاح‌های رژیم بعثی صدام را که شدیداً مورد حمایت‌های آمریکا بود، در خود به یادگار دارد. انواع و اقسام بمب‌های شیمیایی علاوه بر مردمان شریف این منطقه بلکه اکوسیستم و محیط زیست آن را نشان رفت که آثار دهشتناک آن هنوز پیداست.

^۱ مشرق نیوز ۹۱/۰۱/۱۶

^۲ ایرنا ۹۸/۰۸/۱۴

اما حمایت‌های بی‌دریغ آمریکا از ناقضان محیط زیست، تنها به دولت‌های جنگ افروز منتهی نمی‌شود بلکه این حمایت‌ها برخی گروه‌های تروریستی را نیز شامل می‌شود. یکی از این گروه‌های تروریستی نوظهور که در کارنامه خود لیست بلند بالایی از جنایات علیه بشریت و محیط زیست را به همراه دارد؛ گروه تروریستی داعش است. از بین بردن آثار باستانی ارزشمند، آلوده کردن آب شرب و خاک منطقه، منفجر کردن برخی تاسیسات عمومی و آتش زدن چاه‌های نفتی تنها نمونه‌هایی از اقدامات تخریبی این گروه تروریستی مورد حمایت آمریکا در منطقه است که محیط زیست دو کشور عراق و سوریه را به طور مستقیم تخریب کرده است. نباید فراموش کرد که نتیجه اقدامات تخریبی زیست محیطی این گروه به دو کشور یادشده منحصر نمی‌شود بلکه دامن کشورهای همجوار همچون ایران را نیز می‌گیرد. به دیگر سخن این تاثیر می‌تواند به شکل افزایش ورود ریزگرد و گردوغبارها به داخل ایران خود را نشان بدهد. ریزگردهایی که چندین بار از سوی مسئولان منشاء آن خارجی بیان شده است.^۱

□ سهم آمریکا در تخریب محیط زیست غرب آسیا

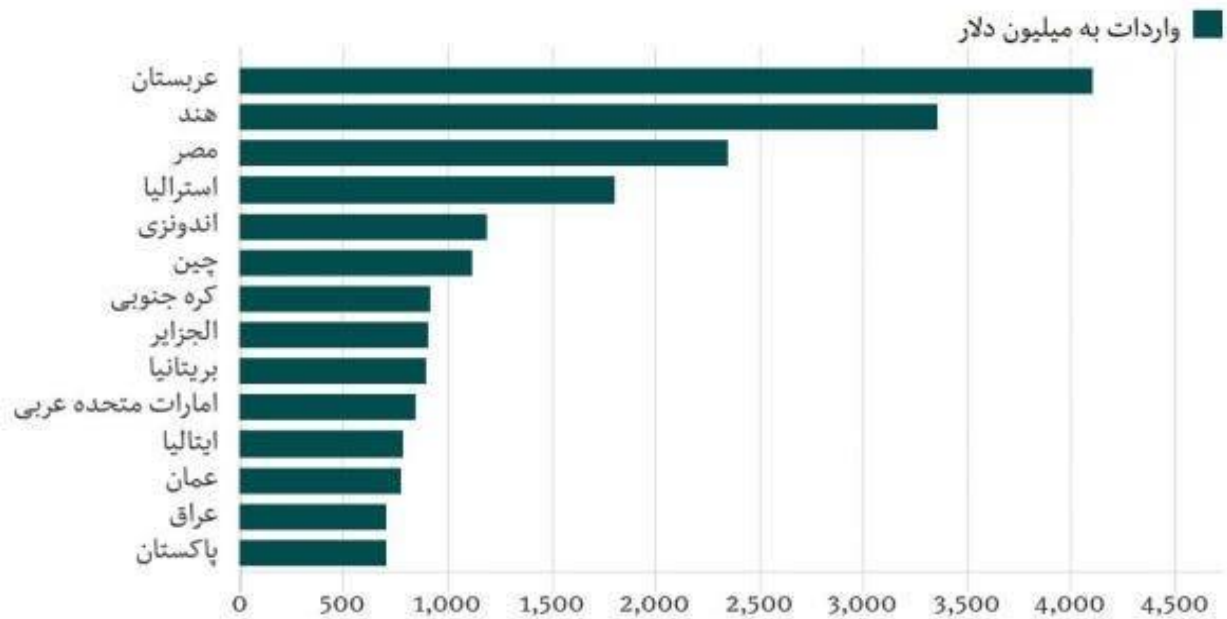
بی‌شک تولید و فروش تجهیزات و ادوات نظامی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد آمریکا را تشکیل می‌دهد و روند تأیید و تصویب قوانین در مجالس آمریکا نشان می‌دهد، صاحبان صنایع مهمات سازی در این کشور نه تنها از لحاظ اقتصادی بسیار قدرتمند شده‌اند، بلکه نفوذ سیاسی بسیار بالایی در لایه‌های مختلف دولت و مجالس آمریکا دارند. دونالد ترامپ نیز با شعار کاهش آمار بیکاری در جامعه آمریکا، رئیس‌جمهوری این کشور شد و پس از بر سرکار آمدن با به راه انداختن جنگ و تنش‌های نظامی با بهانه‌های مختلف در منطقه غرب آسیا، اقتصاد جنگ آمریکا را رونق بخشید و فعالیت صنایع تولید جنگ افزار در این کشور را چند برابر کرد. همچنین انعقاد قراردادهای مهم تجاری در حوزه انتقال دانش ساخت سلاح و صادرات جنگ افزار به کشورهای عربی نیز یکی دیگر از عوامل رشد اقتصادی آمریکا به قیمت تخریب محیط زیست بوده است. بر اساس گزارش اندیشکده صلح استکهلم، اقدامات تنش‌زای دونالد ترامپ در سال ۲۰۱۸ میلادی موجب شد تا بیش از ۷۰ درصد قراردادهای فروش تجهیزات نظامی در منطقه غرب آسیا منعقد شود و در حقیقت اقدامات وی موجب شده تا غرب آسیا که روزگاری به انبار منابع انرژی دنیا معروف بود، به مرکز جنگ و تنش در جهان شهرت پیدا کند و به انبار سلاح دنیا تبدیل شود.

در دو جدول زیر که گزارش آماری از خریداران بزرگ سلاح در جهان از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ است نام چند کشور واقع در غرب آسیا به چشم می‌خورد که عربستان با اختصاص مبالغ هنگفت بی‌شک بزرگترین خریدار سلاح در این منطقه است.

^۱ خیرآنلاین ۲۰/۱۰/۹۴

بزرگترین واردکنندگان اسلحه در سال ۲۰۱۷

۱۵ کشور اول

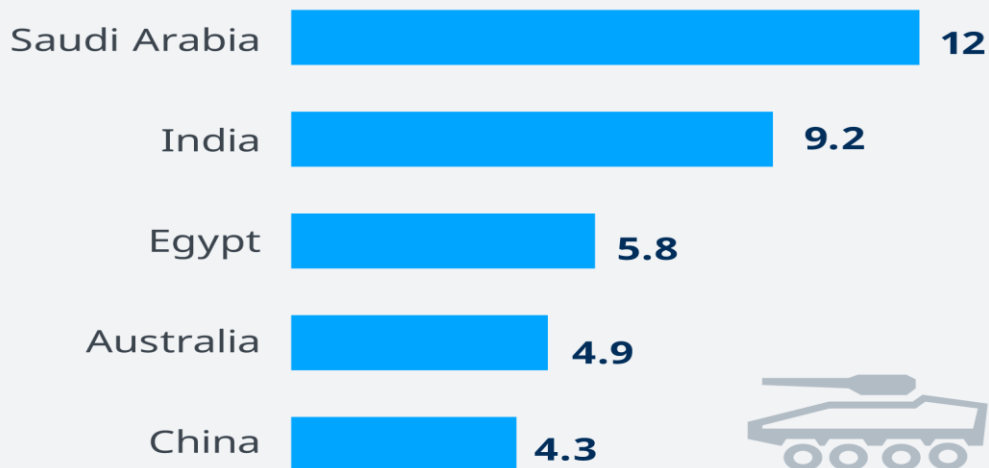

BBC

منبع: بانک جهانی (به نقل از SIPRI)

Global share of major arms imports

by the five largest importers, 2015-2019 in %

DW

Source: SIPRI Arms Transfers Database, Mar. 2020.

حدود ۲ دهه پیش آمریکا همراه با متحدانش به بهانه نابود کردن «سلاح‌های کشتار جمعی» به عراق یورش برد. اما نه تنها چنین سلاح‌هایی در واقعیت وجود نداشت بلکه تحقیقات نشان می‌دهد، آمریکا و متحدانش، خود در این حمله از سلاح‌های حاوی اورانیوم ضعیف شده استفاده کردند. تولد کودکان ناقص‌الخلقه، در کنار آلودگی شدید و وسیع محیط زیست این کشور تنها یکی از پیامدهای فاجعه‌بار این تجاوز نظامی است. در عراق، جایی که آمریکا و شرکایش دو جنگ به راه انداختند، پسماندهای سمی سراسر کشور را فراگرفته و مردم را مسموم می‌کند. البته میزان این آلودگی‌ها به حدی بالاست که علاوه بر شهروندان عراقی حتی کهنه سربازان آمریکایی حاضر در عراق در سال‌های اشغال این کشور از این امراض در معرض بیماری و حتی مرگ قرار گرفته‌اند. آنچه پنهان مانده این حقیقت است که طی ۲۵ سال گذشته، آمریکا و متحدانش در جنگ‌ها به گونه‌ای عادی از سلاح‌های رادیواکتیو استفاده کرده‌اند. اسکات ریتز، تنفگذار پیشین نیروی دریایی آمریکا در عراق و بازرس تسلیحاتی سازمان ملل متحد، در مصاحبه‌ای اذعان کرد «طنز ماجرا آنجاست که ما در سال ۲۰۰۳ به عراق هجوم بردیم تا سلاح‌های کشتار جمعی (حقیقتاً ناموجود) این کشور را از بین ببریم. برای انجام این کار، سلاح‌های جدیدمان را علیه آنها به کار گرفتیم و خودمان موجب صدمات رادیواکتیو شدیم.»

این سلاح‌ها نخستین بار در سال ۱۹۹۱ و در جریان عملیات طوفان صحرا مورد استفاده قرار گرفت، زمانی که ارتش آمریکا موشک‌ها و بمب‌های هدایت‌شونده‌ای را شلیک کرد که حاوی اورانیوم ضعیف شده بودند، یعنی اورانیومی که محصول جانبی راکتورهای اتمی است. بنابراین در عرض یک یا دو سال، نواقص مادرزادی عجیب و غریب به سرعت افزایش پیدا کرد؛ مانند نوزادانی که دو سر دارند، نوزادانی بدون چشم یا بدون دست و پا، یا نوزادانی با معده و مغز بیرون افتاده!..

در ادامه آن گونه که امی هاگوپیان - پروفیسور دانشکده بهداشت عمومی در دانشگاه واشنگتن - می‌گوید «در بیمارستانی در شهر بصره، موارد ابتلای کودکان زیر ۱۴ سال به سرطان خون، در فاصله سال‌های ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۹ دو برابر شده است». همچنین به استناد مجله‌ی بهداشت محیطی (منتشر شده در سال ۲۰۰۵) نواقص مادرزاد نیز از ۳۷ مورد در سال ۱۹۹۰ به ۲۵۴ مورد در سال ۲۰۰۱ افزایش پیدا کرد. ارتش آمریکا در سال ۲۰۰۴ دو بار به شهر فلوجه با ۳۰۰ هزار نفر جمعیت حمله کرد. به استناد گزارش‌های پزشکی موجود انواع سرطان‌ها در فلوجه با جهشی ناگهانی، از ۴۰ مورد در بین ۱۰۰ هزار نفر در سال ۱۹۹۱ به حداقل ۱۶۰۰ مورد در ۱۰۰ هزار نفر در سال ۲۰۰۵ افزایش پیدا کرد. در مقاله‌ای که در سال ۲۰۱۰ در مجله بین‌المللی بهداشت عمومی و تحقیقات محیط‌زیستی منتشر شد، باسبی و دو نفر دیگر از همکارانش - ملک حمدان و انتصار عربی - از افزایشی ۳۸ برابری در میزان سرطان خون، افزایشی ۱۰ برابری در سرطان سینه و رشد ۸ برابری نرخ مرگ و میر اطفال در نزدیکی مرز کویت گزارش دادند. باسبی از موی زنان اهل فلوجه با بچه‌های ناقص نمونه‌گیری کرد و اورانیوم اندکی غنی شده پیدا کرد. او در نمونه‌ی خاک منطقه نیز به همین یافته‌ها رسید. باسبی می‌گوید «تنها منبع ممکن برای این اورانیوم، تسلیحات به کار گرفته شده است»^۱.

ب / افغانستان

افغانستان سالیان طولانی جنگ را پشت سر گذاشته است و اکنون شاهد پیامدهای ناگواری در عرصه‌های گوناگون است که در نتیجه این تحولات در پیکره محیط زیست افغانستان مشکلات بزرگی ایجاد شده که دامنگیر همه شهروندان افغانستان است. یکی از اثرات مخرب جنگ و درگیری‌های داخلی، آوارگی مردمی است که به دلیل نبود عدم امنیت به

^۱ میدان ۱۰ / ۰۳ / ۱۳۹۵

سایر مناطق مهاجرت می‌کنند. مهاجرت گسترده جمعیت موجب خسارات جبران ناپذیر به محیط زیست به ویژه در مناطق خشک و لم یزرع، می‌شود. بر اساس آمارها طی سه دهه جنگ در افغانستان پوشش گیاهی، ۷۲ درصد درخت‌های جنگلی، بوته‌های کوهی، پوشش گیاهی و چراگاه‌ها تخریب شده است و به همین علت افغانستان با فقر (کم بود) پوشش گیاهی سبز و آلودگی محیط زیستی مواجه شده است. چندین دهه جنگ صدمات جبران ناپذیری به محیط زیست این کشور وارد آورده است. این وقایع منجر به تخریب مناظر طبیعی، میراث‌های طبیعی، حیات وحش، جنگل‌ها، چراگاه‌ها، انواع حیوانات می‌شود و بهبود آن ده‌ها سال زمان می‌برد. متأسفانه نیروهای اشغالگر آمریکایی در اقدامی ضد انسانی و مخرب محیط زیست؛ بزرگترین بمب غیر اتمی معروف به مادر بمب‌ها را در خاک این کشور به کار گرفته‌اند. این اقدام گذشته از آثار و نتایج زیانبار متعدد زیست بوم منطقه؛ خاک افغانستان را به آزمایشگاه تسلیحات جدید کشتار جمعی آمریکا تبدیل کرده است. تکنیک‌ها و سلاح‌های مدرن جنگی به سرعت در حال توسعه بوده و عواقب مصیبت باری برای محیط زیست دارند. اگر درگیری‌ها ادامه پیدا کنند به تدریج اثرات مخرب خود را بر منابع طبیعی افغانستان آشکار می‌سازند. بنابراین از آنجا که محیط زیست و منابع طبیعی برای تثبیت صلح و توسعه پایدار حیاتی هستند، ضرورت دارد مقررات بین‌المللی برای جلوگیری از درگیری‌های مسلحانه و هدف قرار دادن محیط زیست به هنگام مخاصمات تقویت شود. افغانستان تاکنون شاهد جنگ‌های فراوانی به اسم تأمین امنیت، مبارزه با تروریسم، عدالت و صلح بوده است، اما در همه این جنگ‌ها از همان ابتدا محیط زیست و منابع طبیعی قربانیان ساکت و خاموشی بودند و لازم است که جامعه بین‌الملل بیش از گذشته توجه به آثار مخرب جنگ در محیط زیست داشته باشد. ساز و کارهای حقوقی بین‌المللی موجود برای جلوگیری از تخریب محیط زیست و آلوده کردن منابع طبیعی در زمان جنگ، کافی نیست و ساز و کارهای جدید به دولت‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی توصیه می‌شود تا آنها را به صورت کارآمد در جهت جلوگیری از تخریب محیط زیست در زمان جنگ به کار بندند.^۱

□ سخن آخر

با وجود درک نسبتاً مناسب از خطرات فاجعه بار زیست محیطی و اطلاع رسانی‌های مناسب در رابطه با آن و سرمایه‌گذاری‌های مختلف ولی با افسوس باید گفت در حال حاضر حال محیط زیست مناسب است.

بی‌تردید یکی از علل مهم این خرابی اوضاع؛ سیاست‌ها و اقدامات تخریبی محیط زیست است. جنگ و ویرانی قطعا یکی از عواملی است که این وضعیت ناگوار را سبب شده است. اما لازمه اداره جنگ همانا برخورداری از تسلیحات گوناگون است. دولت آمریکا سوداگری نظامی را به عنوان یکی از مهمترین سیاست‌های خود قرار داده که نتیجه مستقیم آن شعله ور شدن جنگ و تخریب محیط زیست است. در نتیجه این سیاست است که منطقه غرب آسیا به انبار باروت و تسلیحات عموماً آمریکایی تبدیل شده است. کاربرد تسلیحات متنوع نظامی چه در خشکی و چه در دریا، مورد هدف قرار دادن شهرهای بی‌دفاع و بمباران غیرنظامیان با بمب‌های مختلف و حتی شیمیایی، بی‌شک محیط زیست منطقه از جمله کشورمان را مجروح کرده است. اثرات این اتفاقات ناگوار که در طی جنگ تحمیلی صدام علیه کشورمان روی داد؛ هنوز هم در پیکر محیط زیست میهنمان دیده می‌شود. اما بعد از جنگ تحمیلی نه تنها این روند متوقف نشد بلکه نوبت به سایر مناطق رسید. به کارگیری تسلیحات آمریکایی ظاهراً متعارف مانند بمب اورانیومی ضعیف شده ولی در حقیقت بسیار خطرناک نه تنها اکوسیستم و محیط زیست منطقه را به شدت تخریب می‌کند بلکه بر سلامت انسان تأثیرات

^۱ خبرگزاری میزان ۱۵ آبان ۱۳۹۶

تکانه‌دهنده‌ای می‌گذارد. نمونه‌های آشکار آن کودکان ناقص الخلقه عراقی است که پس از تجاوز و اشغالگری آمریکا در عراق به دنیا آمده‌اند.

انتشار گازهای گلخانه‌ای نیز دیگر عامل مهمی است که در ایجاد و تداوم وضعیت ناگوار یادشده برای محیط زیست نقش موثر ایفا می‌کند. دولت آمریکا به عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولید کنندگان گازهای گلخانه‌ای نه تنها هیچ کوششی در زمینه کاهش تولید گازهای گلخانه‌ای نمی‌کند بلکه با خروج و مخالفت با پیمان‌های جهانی زیست محیطی، در راستای تخریب محیط زیست تلاش می‌کند. جالب است که بدانیم ارتش آمریکا که خود به اندازه چندین کشور متوسط گازهای گلخانه‌ای تولید می‌کند طبق قوانین این کشور از هرگونه قانون و ممنوعیت زیست محیطی معاف است. بدین سبب با قاطعیت هر چه تمام می‌توان گفت دولت آمریکا با سیاست‌ها و اقدامات مستقیم و با واسطه خود؛ بزرگ‌ترین ناقض اصلی حقوق محیط زیست و تخریب کننده آن است.

